

Téma 3:

Specifika vývoje a řízení společenských systémů

Spontánní a vytvořený řád společnosti

Ve společnosti existují uspořádané struktury, které jsou produktem jednání mnoha lidí, avšak nejsou výsledkem vědomého lidského vytváření.

F.A. von Hayek

HAYEK, F.A. Právo, zákonodárství a svoboda. Díl I. Pravidla a řád. Praha: Academia 1991

HAYEK, F.A. Osudná domýšlivost. Praha: Slon 1995

Fridrich Augustus von Hayek (1899 – 1992) nositel Nobelovy ceny za ekonomii. Původem Rakušan, působení Vídeň, Londýn Chicago, Salzburg, Freiburg.

Uspořádání a vývoj společnosti

1. názor:

dílo přírody = *přirozený řád*

dílo lidí = *umělý řád*

2. názor:

dílo přírody

vedlejší důsledky
lidských činností

cílevědomé lidské
činnosti

přirozený řád

umělý řád

společenské systémy

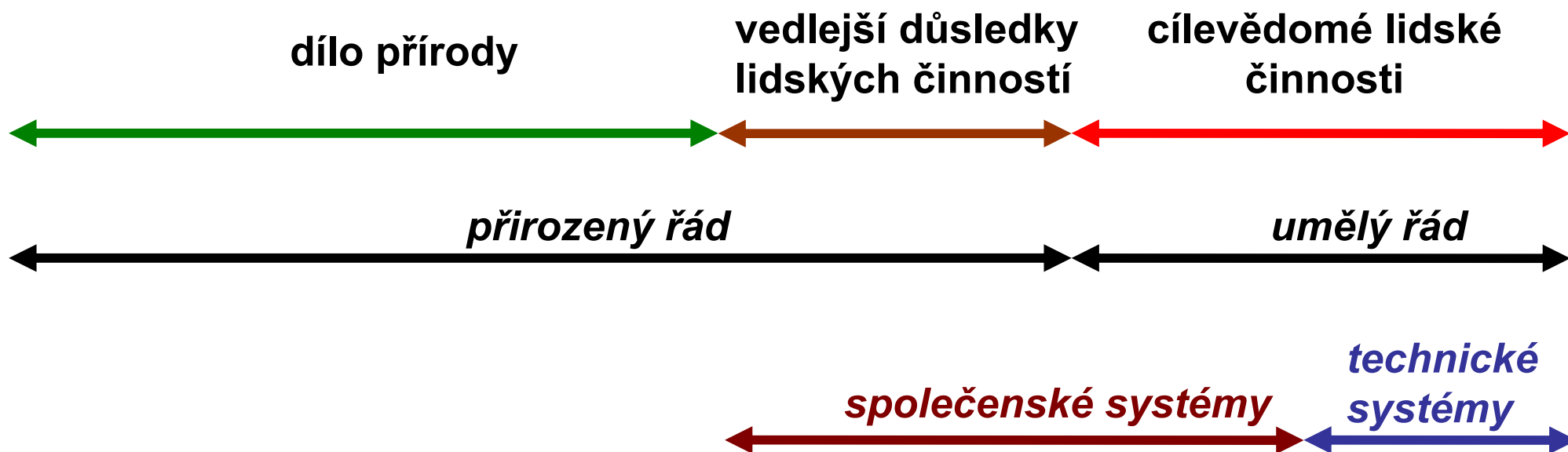
*technické
systémy*

1. názor: Přirozený řád je vytvářen silami přírody, umělý řád je vytvářen lidmi.

2. názor: I lidé vytvářejí, resp. podílejí se na vytváření přirozeného - spontánního řádu. Ten vzniká jako "vedlejší produkt", nezáměrný a neuvědomovaný výsledek mnoha činností mnoha lidí, z nichž každá sleduje svůj vlastní cíl.

Vývoj přirozeného (spontánního) řádu ve společnosti lze schematicky charakterizovat takto:

- 1) Lidé vykazují určité chování, kterým sledují naplňování svých cílů.
- 2) Tímto chováním ovlivňují svoje okolí, tj. jiné lidi, kteří se rovněž určitým způsobem chovají, a to tak, aby se naplnily jejich cíle.
- 3) Určité chování člověka vede, v interakci s chováním jiných lidí, k efektivnějšímu naplňování jeho cílů, než jiné chování.
- 4) Na základě procesu učení začíná člověk preferovat to chování, které vede k efektivnějšímu naplňování jeho cílů. To platí o všech lidech (členech společnosti) a děje se tak ve vzájemné interakci.
- 5) Přirozený (spontánní) řád povstává z toho, že každý člověk zvažuje různé faktory na něj působící a volí varietu svého chování s ohledem na to, jak se chovají ostatní.
- 6) V chování lidí vznikají jisté pravidelnosti, za kterými stojí určitá pravidla. Ta tvoří spontánní řád.
- 7) Kdo se chová v souladu s pravidly (jednotlivec, skupina), resp. dokáže tato pravidla využít ve svůj prospěch, má větší naději na úspěch (na přežití), kdo ne, je neúspěšný. Tato selekce vede k rozvíjení a upevňování řádu.

Řád je ten stav věcí, v němž se velký počet prvků různých druhů má k sobě navzájem tak, že znalost nějaké prostorové nebo časové části celku nám umožňuje vytvářet správná očekávání týkající se zbytku, nebo alespoň očekávání, která mají dobrou pravděpodobnost, že se ukáží jako správná.

Společenská teorie (společenská věda) počíná objevem - a má svůj předmět jen díky tomuto objevu - že ve společnosti existují uspořádané struktury, které jsou produktem jednání mnoha lidí, avšak nejsou výsledkem vědomého lidského vytváření.

VYTVOŘENÝ ŘÁD

- 1. Je relativně jednoduchý.**
- 2. Je omezen na takový stupeň složitosti, o které může mít jeho tvůrce přehled.**
- 3. Je zpravidla konkrétní. Jeho existence je zpravidla vnímatelná smysly.**
- 4. Je vytvořen uvědoměle, aby sloužil určitému účelu.**

SPONTÁNNÍ ŘÁD

- 1. Může být velmi složitý.**
- 2. Jeho složitost není omezena tím, co dokáže lidská mysl zvládnout.**
- 3. Jeho existence se nemusí naším smyslem sama projevovat, nýbrž může spočívat v čistě abstraktních vztazích, které můžeme v naší mysli pouze rekonstruovat.**
- 4. Protože nebyl vytvořen, nemá konkrétní účel, ačkoliv naše vědomí jeho existence může být velmi důležité pro úspěšné sledování velkého množství rozličných účelů.**

SPONTÁNNÍ ŘÁD VERSUS ORGANIZACE

Organizace je umělý řád, vědomě lidmi vytvořený z původního řádu přirozeného, za účelem dosažení (dosahování) stanovených cílů.

Organizace je přirozeným důsledkem objevu moci lidského intelektu a zejména důsledkem obecně převládajícího postoje konstruktivistického racionalismu.

Je-li její vyvinutí jedním z velkých výkonů konstruktivismu, je přehlížení jejích mezí zase jedním z jeho nejvážnějších defektů.

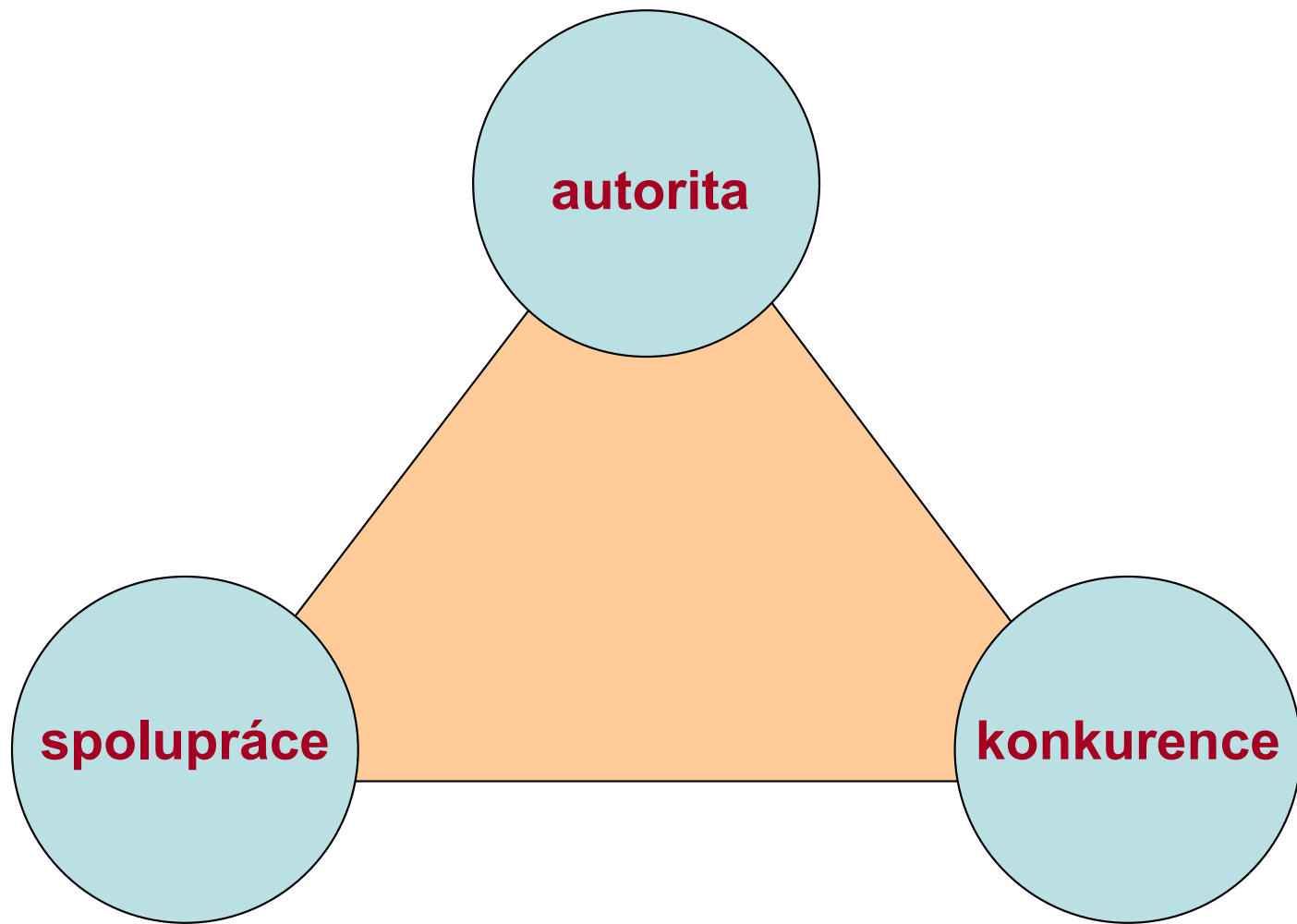
V moderní společnosti **koexistuje** původní **přirozený řád**, modifikovaný cestou nahrazení či doplnění některých jeho přirozených pravidel pravidly uměle vytvořenými, **s organizacemi**.

Původní řád

Je založen na instinktech. Je typický pro malé skupiny.

Rozšířený řád

Je založen na pravidlech. Je využitelný pro neomezený počet lidí.

LITERATURA:

HAYEK, F.A. *Osudná domýšlivost*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1995.

HAYEK, F.A. *Právo, zákonodárství a svoboda*. Praha : Academia, 1991.

JEŽEK, T. (ed.) *Liberální ekonomie*. Praha : Prostor, 1993.

Témata seminárních prací a prezentací:

Přirozený a umělý řád

pramen: HAYEK, F.A. *Právo, zákonodárství a svoboda*. 1. díl. Praha : Academia, 1991. ISBN 80-200-027

Instinkty, rozum a rozšířený řád

pramen: HAYEK, F.A. *Osudná domýšlivost*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-05-2.